

# Prasa szkolna w procesie edukacji regionalnej i międzykulturowej obszaru pogranicza (studium przypadków województwa zachodniopomorskiego)

School press in the process of regional and intercultural education in the border areas (case study of West Pomeranian region)

Paulina Olechowska

W na przełomie XX i XXI wieku rozwój środków masowego przekazu przyczynił się do dyskusji nad koniecznością rozszerzenia przestrzeni pedagogicznej. Jednak we współczesnych<sup>1</sup> rozważaniach nad empirycznymi mechanizmami odbioru i oddziaływania mediów (obszary media–kształcenie–wychowanie) wielokrotnie pomijano prasę szkolną, która pomimo iż formalnie nie jest elementem szeroko rozumianego systemu medialnego<sup>2</sup>, posiada w Polsce wielowiekową tradycję, będącą interesującym elementem komunikowania lokalnego/środo-

---

<sup>1</sup> W XIX i XX wieku polska prasa szkolna funkcjonowała w polu różnorodnych wpływów historycznych, politycznych, a najmocniej określały ją ideały wychowawcze i ideologiczne dwudziestolecia międzywojennego. Według w II Rzeczypospolitej Polskiej akcentowano rolę i znaczenie pism szkolnych jako metody osiągnięcia celów wychowawczych i kształcących, lub też widziano w prasie szkolnej środek wychowania państwowego w duchu polityki oświatowej sanacji (podejście ideologiczne). Źródło: I. Socha, *Czasopisma młodzieży szkolnej w Polsce 1918–1930*, Katowice 1986, s. 33.

<sup>2</sup> W ujęciu teoretycznym prasy szkolnej nie można zaliczyć do mediów masowych, gdyż nie spełnia ona wymogów: publicznego charakteru, cykliczności, zwielokrotnienia, technicznej reprodukcji, schematyczności. Szkolne periodyki nie spełniają również wymogów kwalifikujących ją do środków masowego przekazu, gdyż: 1. tego typu periodyki nie mają sformalizowanej struktury (nie podlegają rejestracji sądowej lub urzędowej, uregulowanej przez Ustawę z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (DzU 1984, nr 5, poz. 24); 2. nadawca przekazu (redakcja pisma szkolnego) może działać samodzielnie, nie jest uzależniony od innych podmiotów szeroko rozumianego rynku prasowego; 3. nie ma ona cech masowości produkcji i dystrybucji (nakład tego rodzaju prasy jest zazwyczaj niewielki), nie wymaga użycia skomplikowanych, technicznych środków produkcji; 4. odbiorcy przekazu nie stanowią liczebnie wielkiej, społecznie zróżnicowanej i rozproszonej przestrzennie grupy anonimowych czytelników; przekaz jest spersonalizowany, czytelnicy i redaktorzy prasy szkolnej dobrze się znają, przez co nie dochodzi do – tak typowego dla przekazów masowych – opóźnionego sprzężenia zwrotnego; 5. trudno w wypadku prasy szkolnej mówić o spełnieniu wymogu jednokierunkowości i niesymetryczności przekazu, gdyż bardzo często grupa nadawców jest jednocześnie grupą odbiorczą danego pisma. Por.: M. Mrozowski, *Media masowe. Władza, rozrywka i biznes*, Warszawa 2001, s. 62–65.

wiskowego<sup>3</sup>. Warto się przyjrzeć prasie szkolnej jako szczególnemu zjawisku medialnemu choćby z kilku powodów: liczba wydawanych w Polsce pism szkolnych wzrasta; rośnie ich poziom; coraz więcej tego typu tytułów jest dostępnych w formie elektronicznej, co zdecydowanie zwiększa zakres ich oddziaływania. Pisma te pełnią wiele funkcji społecznych, a podejmowana na ich łamach tematyka coraz częściej wybiega poza szkolne mury, stając się świadectwem twórczego i krytycznego myślenia młodego pokolenia. Tę szczególną kolekcję dokumentów, wyrastającą niejako z „oddolnych” potrzeb społeczności uczniowskiej i pedagogicznej, należy rozpatrywać nie tylko jako prasową formę wypowiedzi, ale i jako metodę dydaktyczną<sup>4</sup>, czy też narzędzie procesu dydaktycznego<sup>5</sup>, realizującego funkcje: a) poznawczą – prasa szkolna pozwala poznać wybrany wycinek rzeczywistości; b) kształcącą – jest narzędziem rozwijania zdolności poznawczych oraz uczuć i woli uczniów; c) dydaktyczną – jest dodatkowym źródłem zdobywania informacji i nabywania umiejętności; d) emocjonalno-motywacyjną – pozwala uruchomić procesy związane z przeżywaniem emocji oraz wzmocnić motywację ucznia<sup>6</sup>.

Szkolne czasopisma stanowią ciekawy obszar badań jako narzędzia dydaktycznego, które – poza mediami o charakterze masowym – wspierają wieloaspektowo rozpatrywaną edukację regionalną<sup>7</sup> (obejmującą szeroki zakres zagadnień – od nauk humanistycznych, przez społeczne, po nauki przyrodnicze i techniczne, zajmując się określonym regionem pojmowanym w mikroskali, tak zwanej małej ojczyzny<sup>8</sup>) i międzykulturową (którą należy rozumieć jako proces oświatowo-wychowawczy, której celem jest kształtowanie rozumienia odmienności kulturo-

<sup>3</sup> Podstawowym warunkiem, by można było mówić, że prasa szkolna jest częścią prasy lokalnej, a dokładniej sublokalnej czy środowiskowej, jest zawartość tego typu wydawnictw, związana z życiem i funkcjonowaniem danej społeczności, rozumianej nie tylko jako całość, ale również jako jej poszczególne części (taką jest społeczność szkolna, wyodrębniona na podstawie statusu instytucjonalnego). Zbiór tych wszystkich cech: miejsce redagowania i wydawania, zasięg terytorialny (obszar kolportażu), krąg odbiorców oraz zawartość (treść), powoduje, że pisma szkolne są źródłem informacji dla i o społeczności lokalnej. Źródło: J. Dzieniakowska, *Pisma uczniowskie jako źródło informacji dla lokalnej społeczności szkolnej (komunikat)*, „Studia Kieleckie. Seria Bibliologiczno-Prasoznawcza” 2003, nr 3, s. 100.

<sup>4</sup> Z. Sokół, *Nowy gatunek prasowy – gazetki szkolne*, w: *Poetyka i pragmatyka gatunków dziennikarskich*, red. W. Furman, K. Zmorzyński, Rzeszów 1999, s. 142.

<sup>5</sup> M. Musioł, *Media w procesie wychowania*, Toruń 2007, s. 162.

<sup>6</sup> W. Strykowski, *Audiowizualne materiały dydaktyczne: podstawy kształcenia multimedialnego*, Warszawa 1984, s. 24; tegoż, *Kompetencje medialne: pojęcie, obszary, formy kształcenia*, w: *Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*, red. W. Strykowski, W. Skrzydlewski, Poznań 2004, s. 35–37.

<sup>7</sup> M. Hamada, *Uczniowie gimnazjum powinni wydawać gazetkę: (z doświadczeń opiekuna zespołu redakcyjnego)*, „Język Polski w Gimnazjum” 2005/2006, nr 1, s. 81.

<sup>8</sup> Por. A. Ossowska-Zwierzchowska, *Wizerunek rodziców i dzieci w czasopiśmie dla „nowych komitetów rodzicielskich” („Szkoła i Dom” 1949–1958)*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Pedagogika” 2010, z. 26, s. 69.

wych oraz przygotowanie do dialogowych interakcji z przedstawicielami innych kultur<sup>9</sup>). Lokalność/środowiskowość tego typu periodyków sprzyja ich zaangażowaniu w proces edukacji regionalnej (która według Jerzego Nikitorowicza „powinna traktować mikroświat jako pierwotny i nadrzędny wobec idei globalnej świadomości”<sup>10</sup>) oraz międzykulturowej (broniącej „jednostkę przed uprzedmiotowieniem i zagubieniem w świecie kultury masowej”<sup>11</sup>).

Zaprezentowane w artykule rozważania oparto o analizę prasy szkolnej województwa zachodniopomorskiego<sup>12</sup>. To szczególny region – leżący na styku, przejściowy ze względu na swoje geograficzne położenie, miejsce spotkania różnych kultur, państw, narodów, grup etnicznych, obszar wielu migracji, zmiany granic. Region północno-zachodni to także pogranicze między tym, co globalne i lokalne, globalne i narodowe, uniwersalne i swoiste<sup>13</sup>. Prasa szkolna – ukazująca się na obszarach pogranicza – ma szczególne zadanie ukazywania kultury lokalnej jako zróżnicowania, które należy traktować jako wspólne bogactwo<sup>14</sup>. Artykuł jest próbą odpowiedzi na pytanie czy i w jaki sposób tematyka regionalna i międzykulturowa jest prezentowana w analizowanych przez autorkę pismach szkolnych.

### Prasa szkolna jako narzędzie edukacji regionalnej

Marek Szczepański edukację regionalną określa „mianem edukacji środowiskowej, wiedzą o ojczyźnie lokalnej, o ojczyźnie prywatnej, o małej ojczyźnie”<sup>15</sup>. Badacz ten uważa, iż wiedza o ojczyźnie ma charakter interdyscyplinarny i składa się z następujących elementów: 1. mikroekologii (wiedzy o lokalnym środowisku przyrodniczym i możliwościach ekorozwoju); 2. mikrogeografii (wiedzy o lokalnej topografii); 3. historii regionalnej (wiedzy o lokalnych wydarzeniach, osobach, strukturach, rozwiązaniach politycznych); 4. z socjologicznej wiedzy

<sup>9</sup> D. Markowska, *Teoretyczne podstawy edukacji międzykulturowej*, „Kwartalnik Pedagogiczny” nr 4/1990, s. 109.

<sup>10</sup> J. Nikitorowicz, *Edukacja regionalna i międzykulturowa*, Warszawa 2009, s. 216.

<sup>11</sup> J. Nikitorowicz, *Zadania edukacji regionalnej i międzykulturowej w kreowaniu tożsamości kulturowej człowieka*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” nr 2 2008, s. 8.

<sup>12</sup> W artykule przytoczono część wyników badań zebranych w autorskiej monografii pt. *Prasa szkolna: teoria, funkcje, tematyka. Analiza na przykładzie województwa zachodniopomorskiego*, Szczecin 2015, ss. 297. Obszerne i kompletne ujęcie opisywanego zagadnienia powstało w oparciu o wieloletnie badania (lata 2010-2014) prasy szkolnej ukazującej się na Pomorzu Zachodnim, obejmujące analizę zawartości ponad 1341 egzemplarzy z 266 dostępnych autorce pism szkolnych, pochodzących z 237 publicznych placówek edukacyjnych regionu.

<sup>13</sup> T. Lewowicki, *W poszukiwaniu modeli edukacji międzykulturowej*, w: *Edukacja wobec ładu globalnego*, red. T. Lewowicki, J. Nikitorowicz, T. Pilch, S. Tomiuk, Warszawa 2002, s. 28–29.

<sup>14</sup> Por. L. Dyczewski, *Media czynnikiem spajającym heterogeniczną społeczność pogranicza ( przyczynek do dyskusji)*, „Akcent. Literatura i Sztuka” nr 4/2001, s. 7.

<sup>15</sup> M.S. Szczepański, *Ludzie bez ojczyzny prywatnej i edukacja regionalna*, w: *Społeczności pogranicza. Wielokulturowość, edukacja*, red. T. Lewowicki, B. Grabowska, Cieszyn 1996, s. 158.

o społeczności lokalnej (wiedzy o krainach kulturowych, ich wielokulturowości, przeobrażeniach cywilizacyjnych regionu); 5. wiedzy o gwarze i jej odmianach, o lokalnej literaturze; 6. wiedzy o kulturze materialnej (urbanistyka, architektura), lokalnej twórczości artystycznej i rzemieślniczej<sup>16</sup>. Z analizy prasy szkolnej województwa zachodniopomorskiego jednoznacznie wynika, że wymienione składowe wiedzy o ojczyźnie są obecne w prasowej twórczości młodego pokolenia.

W analizowanej prasie pierwszą grupę stanowią tematy mikroregionalne, które są ściśle powiązane z ekologią. Wyraźnie widoczna jest chęć rozbudzania wiedzy o lokalnym środowisku przyrodniczym i możliwościach ekorozwoju wśród młodych redaktorów i potrzeba wpajania idei ekologicznych. Świadczą o tym monograficzne wydania prasy poświęcone ekologii<sup>17</sup>. Poza bieżącą informacją na temat lokalnych inicjatyw ekologicznych (jak choćby zgłoszenie największego w Polsce, chojeńskiego platana klonolistnego do tytułu „Drzewo Roku”<sup>18</sup>), w wielu publikacjach wyraźna się staje funkcja dydaktyczno-wychowawcza. I tak, przy okazji międzynarodowej kampanii „Sprzątanie Świata” uczniowie iwińskiej szkoły podstawowej (SP) wskazali: *Mieszkańcy naszego regionu mają niezwykle negatywne skłonności do zaśmiecania środowiska naturalnego. Chciałoby się krzyknąć, skarcić i przywołać do porządku każdą osobę, która niszczy piękno natury*<sup>19</sup>. Dziennikarze prasy szkolnej biorą również udział w ważnych dla ekologii wydarzeniach (przykładowo, „Obiektyw” uczestniczył w debacie oksfordzkiej z udziałem burmistrza Małgorzaty Stachowiak, jej tematem były odnawialne źródła energii i szanse Białogardu na ich zastosowanie<sup>20</sup>) oraz relacjonują istotne dla małych społeczności fakty (przykładem może być relacja z manifestacji przeciwko budowie elektrowni atomowej w Gąskach<sup>21</sup>). W wielu tytułach nie brakuje również praktycznych porad, na przykład jak postępować na co dzień bardziej

<sup>16</sup> M. Szczepański, *Tożsamość regionalna – w kręgu pojęć podstawowych i metodologii badań*, w: *Badania nad tożsamością regionalną. Stan i potrzeby*, red. A. Matczak, Prace Krajowego Ośrodka Dokumentacji Regionalnych Towarzystw Kultury nr 34, Łódź–Ciechanów 1999, s. 8.

<sup>17</sup> *Specjalne wydanie EKO*, „Gimbo” styczeń–luty 2013, nr 3 [Gimnazjum w Zespole Szkół w Postominie].

<sup>18</sup> K. Graniczna i G. Pawelek pod kier. p. E. Kruczewicz, *Platan „Olbrzym” z Chojny*, „Szkolne Okruchy” styczeń 2012, nr 17, s. 8 [Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Mieszka I w Chojnie].

<sup>19</sup> K. Gołębowska, M. Paszyńska, *W pogoni za koszem czyli jak „bojownicy” Szkoły Podstawowej w Iwinie radzą sobie z ochroną środowiska*, „Marysieńka” wrzesień–październik 2012, nr 6, s. 10–11 [Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Iwinie].

<sup>20</sup> „Obiektyw” kwiecień 2013, nr 5, s. 10–11 [Liceum Ogólnokształcące im. Bogusława X w Białogardzie].

<sup>21</sup> angmag0130, *Nie! Atomowi w Gąskach!!!*, „Bronx” luty 2012, nr 3, s. 22–23 [II Liceum Ogólnokształcące im. Władysława Broniewskiego w Koszalinie]; Zuzia i Patrycja, *STOP ATOM!*, „Szum. Szkolny Zespół Umysłów Młodych”, 2012, marzec–kwiecień, s. 7 [Gimnazjum im. Marka Kotańskiego w Zespole Szkół w Mielnie].

ekologicznie<sup>22</sup>, czy tekstów użytkowych (uczniowie SP w Karścinie, opracowali lokalną mapę dzikich wysypisk śmieci<sup>23</sup>).

W prasie szkolnej szeroko obecna jest tematyka z zakresu wiedzy o lokalnej topografii. Bogate w opisy i wiele wiadomości krajoznawczych teksty są najprawdopodobniej efektem wycieczek szkolnych. Tym samym prasa szkolna jest niejako „echem” czynnego sposobu poznawania tak zwanej małej ojczyzny. W niektórych periodykach, jak na przykład w „Pogodnej”, mikrogeografia stanowi stały dział każdego wydania: *W naszej gazecie będziemy mówić o tych miejscach, obok których przechodzimy na co dzień, a tak niewiele o nich wiemy. Zdarza się, że nie wiemy nic, a to przecież część naszej historii*<sup>24</sup>.

Prasa szkolna, jako jeden z rodzajów mediów lokalnych, wypełnia funkcję promowania małej ojczyzny oraz wspierania lokalnej kultury<sup>25</sup>. Tematyka ta jest podejmowana w bloku tematycznym, który M. Szczepański określił jako historia regionalna, co nie oznacza, iż wiedza o lokalnych wydarzeniach, osobach, strukturach czy rozwiązaniach politycznych przekazywana jest tylko i wyłącznie za pomocą opisów czasów minionych. Pojawiają się w nich i odwołania do czasów współczesnych, stając się tym samym znakomitym źródłem informacji o problemach społeczności lokalnych<sup>26</sup>. Dużo tekstów jest więc poświęconych miastom regionu. Mają one przede wszystkim charakter informacyjny. I tak, na łamach pism szkolnych pojawiły się teksty m.in. o historii szczecińskich podziemi<sup>27</sup> czy pisano o tajemnicach waleckiego herbu<sup>28</sup> – prasa szkolna wypełnia tym samym funkcję poznawczą<sup>29</sup>.

Szeroko w szkolnych periodykach reprezentowana jest tematyka samorządowa w postaci wywiadów z samorządowcami (na przykład z burmistrzem miasta i gminy Drawsko Pomorskie, Zbigniewem Ptakiem, i jego kontrkandydatem w wyborach samorządowych 2010 roku, Krzysztofem Czerwińskim<sup>30</sup> czy

<sup>22</sup> Chocolate ☺, *Dzień Ziemi – ratujmy naszą planetę* oraz *Jak być EKO?*, „Przybij Piątkę” maj 2013, nr 6, s. 8–9 [Gimnazjum nr 5 w Szczecinie].

<sup>23</sup> „Kaczka Dziwaczka” kwiecień 2012, nr 9 [Szkoła Podstawowa w Karścinie].

<sup>24</sup> J. Bednarek, *Ciekawostki z historii i naszego regionu*, „Pogodna” maj 2013, nr 4, s. 9 [Szkoła Podstawowa w Zespole Szkół w Krzęcinie].

<sup>25</sup> Por. M. Gieruła, *Prasa lokalna*, w: *Słownik wiedzy o mediach*, red. E. Chudziński, Warszawa–Bielsko-Biała 2007, s. 143.

<sup>26</sup> J. Dzieniakowska, *Pisma uczniowskie...*, dz. cyt., s. 101.

<sup>27</sup> Loko, *Szczecin podziemny*, „Maniak. Alternatywne Pismo Młodzieżowe” 2010, nr 1, s. 29–30 [Zespół Szkół nr 5 im. Józefa Wybickiego w Szczecinie].

<sup>28</sup> *Legendy ziemi waleckiej cz. I*, „Extra Dwójka” 2013, nr 1, s. 25 [Gimnazjum nr 2 im. Roberta Schumana w Wąlczu].

<sup>29</sup> I. Barczak, *Historia Koszalina*, „Głos Osiemnastki” 2011/2012, nr 4, s. 3 [Szkoła Podstawowa nr 18 im. Jana Matejki w Koszalinie].

<sup>30</sup> P. Bąkowski, *Wywiad z burmistrzem miasta i gminy Drawsko Pomorskie oraz wywiad z kandydatem na burmistrza miasta i gminy w Drawsku Pomorskim*, „Insekt” listopad 2010, s. 10–20

Piotrem Krzystkiem, prezydentem Szczecina<sup>31</sup>). Młodzi dziennikarze przede wszystkim pytają o sprawy dotyczące ich najbliższego miejsca zamieszkania. Uczniowie ZS w Krzęcinie pytali Ryszarda Przywartego, radnego gminy Krzęcin, o przyszłość gminnego stadionu piłkarskiego<sup>32</sup>. Warto nadmienić, że lokalni działacze samorządowi powinni zerkać do szkolnych periodyków, aby zapoznać się z wizjami i marzeniami najmłodszych mieszkańców, i wykorzystać je kreując przyjazną dla mieszkańców politykę. Na przykład wśród uczniów SP nr 2 w Chojnie przeprowadzono ankietę. Na pytanie, które brzmiało: *Co zrobiłbym, gdybym był burmistrzem?*, uczniowie odpowiadali: *Aby na placu zabaw były dwie ślizgawki i trzy bujawki; więcej ścieżek rowerowych i chodników; zainwestowałabym w budowę basenu; zbudowałbym dodatkowy komisariat policji na moim osiedlu i nakazałbym pilnowanie osiedla*<sup>33</sup>. Nie brakuje też na łamach czasopism szkolnych tekstów kierowanych wprost do samorządowców. Tak było w przypadku listów otwartych uczniów stargardzkiej SP do prezydenta Stargardu Szczecińskiego. Młodzi dziennikarze opisywali w nich problemy, sprawy, które ich drażnią i nurtują. Jakub Soboń pisał: *W mieście jest dużo parkingów dla samochodów, a zapomina się o rowerzystach. Wielu uczniów chętnie przyjeżdżałoby do szkoły na swoich rowerach, lecz boją się to robić, bo nie ma ich gdzie bezpiecznie zostawić*<sup>34</sup>.

W szkolnej prasie nie zabrakło także miejsca na prezentację lokalnych animatorów kultury<sup>35</sup> czy sportowców<sup>36</sup>. W wywiadach lokalni działacze przybliżali czytelnikom działalność różnego rodzaju organizacji i instytucji, zachęcając tym samym najmłodszych mieszkańców regionu do aktywności społecznej i poznawczej na rzecz lokalnego środowiska<sup>37</sup> (np. Zbigniew Mielczarski, prezes Stowa-

---

[Liceum Ogólnokształcące im. I Armii Wojska Polskiego w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 w Drawsku Pomorskim].

<sup>31</sup> *Nasze spotkanie z Panem Piotrem Krzystkiem – prezydentem Szczecina*, „Aparacik” maj–czerwiec 2013, s. 2–5 [Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Słabo Słyszących im. Juliana Tuwima w Szczecinie].

<sup>32</sup> N. Stasiak, A. Bobojé, *Co się dzieje z boiskiem w Krzęcinie?*, „Pogodna” listopad 2012, nr 1, s. 8.

<sup>33</sup> *Gdybym był burmistrzem...*, dodatek „Szkolny Pulitzer” do dziennika „Kurier Szczeciński” z 6.7. 2010, s. 16, przedruk z pisma szkolnego „Flesz”.

<sup>34</sup> *Nasze listy otwarte*, „Sztubak” marzec–kwiecień 2013, nr 89, s. 8 [Szkoła Podstawowa nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi w Zespole Szkół Ogólnokształcących w Stargardzie Szczecińskim].

<sup>35</sup> R. Mroczo, *Roman Zańko – znany podróżnik w naszej szkole!!!*, „Pisanie na Kolanie” wrzesień–październik 2012/2013, nr 6, s. 8 [Szkoła Podstawowa im. Komela Makuszyńskiego w Zespole Szkół Publicznych w Radowie Małym].

<sup>36</sup> K. Kowalska, *Twarzą w twarz z mistrzynią*, „Read” 2013, nr 1, s. 13–14 [I Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Ogólnokształcących im. Mikołaja Kopernika w Kołobrzegu].

<sup>37</sup> *Teatr to pasja Pani Marty Grygier*, „SQLpress” czerwiec 2013, nr 7, s. 5 [Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 im. kpt. hm. Andrzeja Romockiego „Morro” w Barlinku].

rzyszenia Przyjaciół Ziemi Darłowskiej, zachęcał do pogłębiania wiedzy o historii nadmorskich miejscowości<sup>38</sup>).

Kolejną kategorię tematyczną stanowią teksty związane z socjologiczną wiedzą o społeczności lokalnej. Prasa szkolna, odwołując się do tradycji rodzinnych, realizuje zadania rozwijania wiedzy o historii regionu. Często młodzi dziennikarze przeprowadzają wywiady z członkami swoich rodzin jak Aldona Kościelak, która zajęła drugie miejsce w ogólnopolskim konkursie historycznym *Epizody kresowe*, spisując historię swojej babci. Swój wywiad zakończyła następującym podsumowaniem: *Cieszę się, że zdołałam ocalić choć drobne fragmenty pamięci o czasach, które ukształtowały życie mojej rodziny. Słuchałam opowieści o okropnościach wojny i przesiedleń i nie chcę, żeby kiedykolwiek podobna historia się powtórzyła. Wyczułam w głosie moich rozmówców wielkie wzruszenie, gdy mówili o ukochanych Kresach, a pan dyrektor Szemlij (Stefan, dyrektor ZS nr 2 im. Noblistów Polskich w Choszcznie – dop. P.O.) pokazał mi, że poznawanie korzeni to ważny krok w określeniu własnej tożsamości<sup>39</sup>.*

W prasie szkolnej stałe miejsce zajmują teksty poświęcone lokalnym wytworom kultury (literatura, malarstwo) oraz wiedzy o kulturze materialnej (urbanistyka, architektura), jak i lokalnej twórczości artystycznej i rzemieślniczej. Teksty te mają na celu poznanie i zrozumienie kultury własnego regionu, kształtują tożsamość lokalną. Edukacja regionalna służy rozwijaniu poczucia odpowiedzialności, miłości ojczyzny oraz poszanowania polskiego dziedzictwa kulturowego, przy jednoczesnym otwarciu się na wartości kultur Europy i świata<sup>40</sup>. Dlatego refleksja nad własną tożsamością – szczególnie w obszarach pogranicza – jest ściśle powiązana ze zdolnością patrzenia na świat również z perspektywy innych kultur<sup>41</sup>.

### **Prasa szkolna jako narzędzie edukacji międzykulturowej**

Jak podkreśla Tadeusz Lewowicki edukacja międzykulturowa jest wyzwaniem dla współczesnych procesów dydaktyczno-wychowawczych<sup>42</sup>. I jak już wspomniano, specyfika położenia województwa zachodniopomorskiego, daje szczególną – wręcz naturalną – możliwość wykorzystania prasy szkolnej jako narzędzia realizacji postulatów edukacji międzykulturowej. Na łamach analizowanych periodyków ukazują się szereg tekstów informujących o realizowanej przez

<sup>38</sup> ~W. Wolska, *Wywiad*, „Gazetka Edka” listopad 2011, nr 2, s. 7–10 [Gimnazjum im. Stanisława Dulewicza w Darłowie].

<sup>39</sup> *Warto poznawać swoje korzenie*, „Feniks” czerwiec 2012, nr 68, s. 18–21 [Zespół Szkół nr 2 im. Noblistów Polskich w Choszcznie].

<sup>40</sup> R. Kowalczyk, *Media lokalne w Polsce*, Poznań 2008, t. 1, s. 267.

<sup>41</sup> E. Maltrovsky, *Transgraniczne uczenie się: zadania szkoły i religii (jednej i wielu) w UE w obliczu globalizacji*, „Keryks nr 2 2004, s. 331.

<sup>42</sup> T. Lewowicki, *Uniwersalne idee humanizmu a edukacja – szkic historyczny i współczesny casus edukacji międzykulturowej*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” t. 4 2004, s. 7-12.

placówki edukacyjne współpracy transgranicznej. Znajdziemy tam opisy wizyt uczniów z różnych krajów lub zagranicznych wycieczek wielokrotnie są jedynym źródłem wiedzy o projektach polsko-niemieckiego pogranicza. I tak, na łamach „Gimnatu” można przeczytać sprawozdanie z wizyty uczniów i nauczycieli w partnerskiej szkole w Ratekau w Niemczech<sup>43</sup>. „Feniks”, informując o pierwszym w historii szkoły wakacyjnym pikniku dla gości z Fürstenwalde, informuje: *Nie jest tajemnicą, że ZS nr 2 od 2003 r. jest bliżej związany z Fürstenwalde poprzez szkołę partnerską*<sup>44</sup>. Z kolei w piśmie Gimnazjum nr 9 w Koszalinie informowano o siódmych koszalińskich „Polsko-Niemieckich Spotkaniach Młodzieży”, organizowanych w formie rozgrywek sportowych przez gimnazja nr 7, 9 i 11 w Koszalinie oraz szkołę z Altentreptow<sup>45</sup>. Nie brakuje również tekstów odkrywających nieznane karty historii tego wielokulturowego obszaru (na przykład członkowie historycznego koła w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 1 w Policach opisali wiosenny „Rajd szlakiem polickich obozów zagłady” i pamiątkowe ogrodzenie filii obozu KL „Stutthof” przy ul. Ofiar Stutthofu w Policach<sup>46</sup>; z kolei dziennikarze z ZS Ponadgimnazjalnych w Trzebiatowie w swoim periodyku przedstawili polsko-niemiecki projekt „Dzieci z Kamp”<sup>47</sup>, a na łamach „Głosu Budy” przedstawiono postać Carla Sprengela, mieszkającego na przełomie XVIII i XIX wieku w Resku, niemieckiego agronoma, naukowca i przemysłowca<sup>48</sup>).

Szczególnie wartościowe są publikacje przełamujące stereotypy, przybliżające młodzieży tragiczne losy wielu mieszkańców polsko-niemieckiego pogranicza (imigrantów, uchodźców i repatriantów). Przykładem może być reportaż, który ukazał się „Kontraście”: *11-letnia Zosia poleruje deski, pani wbija jej do głowy nowe słówka. Zosia uczy się szybko. Musi. Jest rok 1945, dookoła sami Polacy, a ona mówi tylko po niemiecku. Tu, w nowej Polsce, nie kochają tego języka. (...) Była w Kaliszu jeszcze jedna mała Niemka. Obie były dyskryminowane, bite,*

<sup>43</sup> M. Woszczatyńska, uczennica kl. II c, *Comenius – wyjazd do Niemiec*, „Gimgant” 2012, nr 1, s. 6 [Gimnazjum nr 3 w Zespole Szkół nr 11 im. Księdza Jana Twardowskiego w Koszalinie].

<sup>44</sup> Tess, *Wakacyjny piknik na Polnej*, „Feniks” październik 2010, nr 62, s. 27–29.

<sup>45</sup> AB & KC, *Polsko-niemiecki festiwal sportowy*, „Bez Tytułu” 2012, nr 56 (2), s. 6 [Gimnazjum nr 9 im. Noblistów Polskich w Koszalinie]; M. Chocianowska, kl. IV b, *Festiwal Polsko-Niemiecki*, „Emilka” 2010, nr 5.

<sup>46</sup> P. Bajer, *Rajd szlakiem polickich obozów zagłady*, „Szkoła na Gorąco” kwiecień 2011, nr 3, s. 4 [Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 1 dla Dzieci Niepełnosprawnych Ruchowo im. Marii Grzegorzewskiej w Policach].

<sup>47</sup> Tematem projektu były tragiczne wydarzenia 1945 r., kiedy to wojska radzieckie zestrzeliły w okolicach Rogowa (niewielka miejscowość położona między Dźwirzynem a Mrzeżynem, między Bałtykiem a jeziorem Resko – niemiecka nazwa Kamp) samolot z osiemdziesięciorgiem dzieci, które były wywożone z Pomorza w trosce o ich bezpieczeństwo. *Projekt dzieci z Kamp*, „Herbert\_on” wydanie I, grudzień 2012 [Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Zbigniewa Herberta w Trzebiatowie].

<sup>48</sup> S. Kubiń, *Geniusz rolnictwa*, dodatek „Szkolny Pulitzer” do dziennika „Kurier Szczeciński” z 18.10.2012, s. III, przedruk z pisma szkolnego „Głos Budy”.



*opływane przez rówieśników nawet w szkole. – Rodzice mówili swoim dzieciom: „To Niemra. Nie zadawaj się z nią” – wspomina pani Zofia<sup>49</sup>.*

Uczniowie w swoich tekstach zwracają uwagę na te elementy, które składają się na wspólną kulturę, przenikają się, towarzyszy im zasada tolerancji, poznania Innego, będąca elementem konstruktywnym otwartości na innych<sup>50</sup> (w opisie współpracy Gimnazjum w Bobolicach i Ewangelische Schule z Demmina czytamy: *Najbardziej cieszy fakt, że pomiędzy młodzieżą polską i niemiecką rodzą się trwałe przyjaźnie, że takie spotkania cieszą i wzbudzają wiele pozytywnych emocji<sup>51</sup>*; podobnie w przypadku relacji z wizyty uczniów Szkoły Filialnej w Niekłóńczycy u Gintera Schmidta, byłego mieszkańca tych ziem: *Wszyscy uczestnicy wycieczki byli pod ogromnym wrażeniem, jak dużo, a zarazem niewiele trzeba, aby poczuć smak przyjaźni między sąsiadującymi narodami<sup>52</sup>*).

W kręgu zainteresowań niektórych szkolnych periodyków jest również pogranicze rozumiane nie tylko w kontekście geograficznym, ale i kulturowym. Dlatego na łamach pism można spotkać opisy grup odmiennych kulturowo, będących na stałe wpisane w funkcjonowanie północno-zachodniego pogranicza Polski. Poza bieżącym informowaniem o realizowanych międzynarodowych (poza sąsiednimi regionami województwa zachodniopomorskiego) projektach (na przykład z Litwą<sup>53</sup>), młodzi dziennikarze opisują obce tradycje kulturowe (ukraińskie zwyczaje bożonarodzeniowe<sup>54</sup>, losy Kaszubów przymusowo wcielonych do Wermachtu<sup>55</sup>). Nie brakuje też relacji z wizyt ciekawych osób, jak z Tamryn Szpit, pochodzącą z Republiki Południowej Afryki, która opowiadała o historii swojego kraju<sup>56</sup>. Anson z Chin na cyklicznych, środowych spotkaniach uczył młodzież kultury i języka swojego kraju<sup>57</sup>.

<sup>49</sup> M. Stympin, M. Wiśniewski, M. Ratajczak, *Kalisz Pomorski, miasto pani Zofii. Ulica Ojczyzna*, www.kontrast.vel.pl/# [Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Pamięci Ofiar Terroryzmu 11 Września 2001 Roku w Kaliszu Pomorskim]

<sup>50</sup> Por. M. Zenderowska, *Znaczenie edukacji międzykulturowej w globalizującym się świecie*, w: *Media i edukacja w globalizującym się świecie. Teoria – praktyka, oddziaływanie*, red. M. Sokółowski, Olsztyn 2003, s. 196.

<sup>51</sup> M. Fir-Szugalska, *Polsko-niemiecka wymiana młodzieży*, „Żaczek” listopad 2013, nr 5, s. 4 [Gimnazjum im. Agaty Mróz-Olszewskiej w Bobolicach].

<sup>52</sup> *Międzypokoleniowa przyjaźń polsko-niemiecka*, „Szkolny Ekspres” październik 2013, nr 34 [Szkoła Filialna w Niekłóńczycy w Zespole Szkół w Trzebieży].

<sup>53</sup> W. Apolinarek, *Zaległa opowieść o historii z innej bajki*, „Szkoła na Gorąco” luty 2012, nr 6, s. 7–8.

<sup>54</sup> V. Kharyshyn, *Święta z kutią i uzwarem*, dodatek „Szkolny Pulitzer” do dziennika „Kurier Szczeciński” z 1.3.2011, s. IV, przedruk z pisma szkolnego „Sztubaka”.

<sup>55</sup> I. Żylińska, K. Michielus, „Święta w każdy czas”, „Luzik” grudzień 2011, nr 1, s. 3–4.

<sup>56</sup> *Bliżej świata*, „Szkolniak” 2009, nr 1 [Szkoła Podstawowa nr 63 z Oddziałami Integracyjnymi im. Związku Zawodowego Marynarzy i Portowców w Szczecinie].

<sup>57</sup> Klaudia, *Spotkania inne niż wszystkie*, „Uczniak” marzec–kwiecień 2010, nr 5, s. 10 [Gimnazjum nr 33 w Zespole Szkół nr 7 w Szczecinie].

## Podsumowanie

Prasa szkolna swoją popularność zasadza na „nie do końca uświadomionym przeciwstawieniu się kulturze globalizmu, na tej niezgodzie ma się opierać ochrona tego, co jest niepowtarzalnie ściśle związane z lokalną tożsamością”<sup>58</sup>. Dlatego w prasie szkolnej mamy do czynienia ze swoistego rodzaju renesansem regionalizmu. Mirosław Bułat pisze wprost o „pochwale prowincjonalizmu, jako wyrazu protestu przeciwko zunifikowanej kulturze masowej”<sup>59</sup>. Szkolne tytuły są bliskie swoim czytelnikom, są to media o nich, dla nich – i co najważniejsze – przez nich tworzone, tym samym charakteryzuje je wysoki stopień autentyczności. W prasie szkolnej nie znajdziemy – tak typowego dla skomercjalizowanych przekazów medialnych – eksponowania różnic, podsycania konfliktów, rozpowszechniania stereotypów, nadmiernego nagłaśniania przypadków nietolerancji<sup>60</sup>.

Prasa szkolna realizuje funkcje wzorotwórcze, propaguje określony styl życia, ideały, postawy, upowszechnia treści dydaktyczno-wychowawcze<sup>61</sup>. Cytowane w artykule fragmenty publikacji są dowodem na możliwości wykorzystania szkolnych periodyków jako narzędzia utrwalania odrębności i tożsamości własnej kultury (edukacja regionalna), czy wyrabiania postaw szacunku i tolerancji dla odmiennych i obcych kultur (edukacja międzykulturowa)<sup>62</sup>. Tematyka regionalna na łamach pism szkolnych pozwala uczniom odnaleźć swe miejsce w kulturze, regionu, kraju<sup>63</sup> czy świata. Widoczne jest to choćby w kultywowaniu tradycji i nawiązywaniu przez młodych redaktorów do kultury regionalnej<sup>64</sup>, jak również w publikacjach, w których uczniowie kreślą swoją wizję przyszłości miasta czy dzielnicy, w której mieszkają, lub kiedy spierają się między sobą, jakie są możliwości rozwojowe ich małej ojczyzny. W publikacjach poświęconych choćby cytowanej współpracy polskich i niemieckich placówek edukacyjnych podkreślano konieczność: przeciwstawiania się wszelkim formom ksenofobii; poszukiwania porozumienia poprzez poszukiwanie interakcji; inspirowania do wymiany doświadczeń; wzmacnianie wzajemnych stosunków; kształtowanie wrażliwości i umiejętności współdziałania<sup>65</sup>. Obecna w prasie szkolnej tematyka

<sup>58</sup> J. Gajda, *Media w edukacji*, Warszawa 2002, s. 58.

<sup>59</sup> M. Biłat, *Warsztaty dialogu*, „Tygiel Kultury” 1996, nr 10/11, s. 129.

<sup>60</sup> Por. K. Wieczorkowski, *Środki komunikacji sieciowej w edukacji międzykulturowej*, „Forum Oświatowe” nr 1/2006, s. 127.

<sup>61</sup> J. Gajda, *Media w edukacji*, Kraków 2007, s. 45.

<sup>62</sup> *Edukacja medialna*, red. J. Gajda, S. Juszczyk, B. Siemieniecki, K. Wenta, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2004, s. 41.

<sup>63</sup> J. Drogosz, „Sowizdrzoł”, „Guliwer” 1998, nr 5, s. 55.

<sup>64</sup> H. Synowiec, *Wokół uczenia, środowiska i regionu*, „Guliwer” 1996, nr 2, s. 10.

<sup>65</sup> P.P. Grzybowski, *Edukacja w warunkach zróżnicowania kulturowego*, „Przegląd Pedagogiczny” nr 1 2007, s. 65-66.

międzykulturowa ma szczególną wartość, publikacje powstają bowiem najczęściej jako efekt bezpośrednich spotkań, które są dobrą bazą do budowania relacji opartych na szacunku, zrozumieniu i tolerancji, czyli tych elementów, które są niezbędne dla młodego pokolenia żyjącego w Europie bez granic. Do zadań szkoły należy tworzenie takich sytuacji edukacyjno-wychowawczych, które będą sprzyjać budowie wzajemnego szacunku, akceptacji dla „inności”<sup>66</sup>.

### Bibliografia

- Biłat M., *Warsztaty dialogu*, „Tygiel Kultury” 1996, nr 10/11.
- Drogosz J., „Sowizdrzoł”, „Guliwer” 1998, nr 5.
- Dyczewski L., *Media czynnikiem spajającym heterogeniczną społeczność pogranicza* (przyczynek do dyskusji), „Akcent. Literatura i Sztuka” nr 4/2001.
- Dzieniakowska J., *Inicjatywy prasowo-wydawnicze uczniów. Między autoprezentacją a integracją*, „Studia Bibliologiczne Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego” 2008, t. 11.
- Dzieniakowska J., *Pisma uczniowskie jako źródło informacji dla lokalnej społeczności szkolnej (komunikat)*, „Studia Kieleckie. Seria Bibliologiczno-Prasoznawcza” 2003, nr 3.
- Edukacja medialna*, red. J. Gajda, S. Juszczyk, B. Siemieniecki, K. Wenta, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2004.
- Gajda J., *Media w edukacji*, Kraków 2007.
- Gajda J., *Media w edukacji*, Warszawa 2002.
- Gierula M., *Prasa lokalna*, w: *Słownik wiedzy o mediach*, red. E. Chudziński, Warszawa–Bielsko-Biała 2007.
- Grzybowski P.P., *Edukacja w warunkach zróżnicowanie kulturowego*, „Przełęcz Pedagogiczny” nr 1 2007.
- Hamada M., *Uczniowie gimnazjum powinni wydawać gazetkę: (z doświadczeń opiekuna zespołu redakcyjnego)*, „Język Polski w Gimnazjum” 2005/2006, nr 1.
- Kowalczyk R., *Media lokalne w Polsce*, Poznań 2008.
- Lewowicki T., *Uniwersalne idee humanizmu a edukacja – szkic historyczny i współczesny casus edukacji międzykulturowej*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” t. 4 2004.
- Lewowicki T., *W poszukiwaniu modeli edukacji międzykulturowej*, w: *Edukacja wobec ładu globalnego*, red. T. Lewowicki, J. Nikitorowicz, T. Pilch, S. Tomiuk, Warszawa 2002.

<sup>66</sup> J. Dzieniakowska, *Inicjatywy prasowo-wydawnicze uczniów. Między autoprezentacją a integracją*, „Studia Bibliologiczne Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego” 2008, t. 11, s. 144.

Markowska D., *Teoretyczne podstawy edukacji międzykulturowej*, „Kwartalnik Pedagogiczny” nr 4/1990.

Mrozowski M., *Media masowe. Władza, rozrywka i biznes*, Warszawa 2001.

Musioł M., *Media w procesie wychowania*, Toruń 2007.

Nikitorowicz J., *Edukacja regionalna i międzykulturowa*, Warszawa 2009.

Nikitorowicz J., *Zadania edukacji regionalnej i międzykulturowej w kreowaniu tożsamości kulturowej człowieka*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” nr 2 2008.

Olechowska P., *Prasa szkolna: teoria, funkcje, tematyka. Analiza na przykładzie województwa zachodniopomorskiego*, Szczecin 2015.

Ossowska-Zwierzchowska A., *Wizerunek rodziców i dzieci w czasopiśmie dla „nowych komitetów rodzicielskich” („Szkoła i Dom” 1949–1958)*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Pedagogika” 2010, z. 26.

*Region, tożsamość, edukacja*, red. J. Nikitorowicz, D. Misiajuk, M. Sobecki, Białystok 2005.

Socha I., *Czasopisma młodzieży szkolnej w Polsce 1918–1930*, Katowice 1986.

Sokół Z., *Nowy gatunek prasowy – gazetki szkolne*, w: *Poetyka i pragmatyka gatunków dziennikarskich*, red. W. Furman, K. Zmorzyński, Rzeszów 1999.

Strykowski W., *Audiowizualne materiały dydaktyczne: podstawy kształcenia multimedialnego*, Warszawa 1984.

Strykowski W., *Kompetencje medialne: pojęcie, obszary, formy kształcenia*, w: *Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*, red. W. Strykowski, W. Skrzydlewski, Poznań 2004.

Synowiec H., *Wokół ucznia, środowiska i regionu*, „Guliwer” 1996, nr 2.

Szczepański M., *Tożsamość regionalna – w kręgu pojęć podstawowych i metodologii badań*, w: *Badania nad tożsamością regionalną. Stan i potrzeby*, red. A. Matczak, Prace Krajowego Ośrodka Dokumentacji Regionalnych Towarzystw Kultury nr 34, Łódź–Ciechanów 1999.

Szczepański M.S., *Ludzie bez ojczyzny prywatnej i edukacja regionalna*, w: *Spoleczności pogranicza. Wielokulturowość, edukacja*, red. T. Lewowicki, B. Grabowska, Cieszyn 1996.

Wieczorkowski K., *Środki komunikacji sieciowej w edukacji międzykulturowej*, „Forum Oświatowe” nr 1/2006.

Zenderowska M., *Znaczenie edukacji międzykulturowej w globalizującym się świecie*, w: *Media i edukacja w globalizującym się świecie. Teoria – praktyka, oddziaływanie*, red. M. Sokołowski, Olsztyn 2003.

#### **Słowa kluczowe:**

edukacja międzykulturowa, edukacja regionalna, metody dydaktyczno-wychowawcze, prasa szkolna, prasa województwa zachodniopomorskiego

**Key words:**

intercultural education, regional education, teaching and educational methods, school press, press of West Pomeranian region

**Summary**

In modern research on the role of media in regional and intercultural education, school press was ignored. Although the school press is not formally the part of the media system, has in Poland long tradition, and is also very interesting element of social communication, particularly in the local/environmental dimension. The aim of this article is to highlight the needed to use the press as an effective teaching and educational methods in the process of regional and intercultural education.